

გლობალური მსოფლიოს ახალი მოვლენები: გამოწვევები და შესაძლებლობები საქართველოსთვის

შოთა ვეშაპიძე

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
shota.veshapidze@tsu.ge

<https://doi.org/10.55896/978-9941-8-5764-5/2023-77-87>

ანოტაცია. ამ სტატიის ძირითადი მიზანია გლობალიზაციის ამჟამინდელი რეალობის თავისებურებების გაანალიზება, შექმნილი შესაძლებლობებისა და საფრთხეების იდენტიფიცირება და მისი დაძლევის გზების გამოვლენა. კვლევის ობიექტს შეადგენს როგორც მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესები, ასევე, განსაკუთრებით გეოპოლიტიკური საკითხები და უკრაინის კრიზისი. ნაშრომი ეფუძნება სხვადასხვა ფუნდამენტური ლიტერატურის ანალიზს, სინთეზს, კონკრეტულ სტატისტიკურ მონაცემებს, გლობალიზაციის ინდექსის შემადგენლებს. ნაშრომი აკეთებს დასკვნებს ფაქტების მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის გამოყენებით. მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების ტენდენციიდან გამომდინარე, წარმოდგენილია მნიშვნელოვანი დასკვნები და რეკომენდაციები გლობალიზაციის თანამედროვე ახალი რეალობით განპირობებული შესაძლებლობებისა და საფრთხეების, მისთვის ალღოს აღების შესახებ. მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების ახალ, თანამედროვე ტენდენციას, არა მარტო თვალსაჩინო დადებითი შედეგები მოაქვს, არამედ საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში ეროვნული პრიორიტეტების დაცვის მწვავე პრობლემებს ქმნის. ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს საერთაშორისო ურთიერთობების სუბიექტების ურთიერთდამოკიდებულების ზრდა, გლობალური მსოფლიოს ახალი მოვლენები, მსოფლიოს უმეტესი ქვეყნების ეკონომიკის გაზრდილი ღიაობა, ერთობლივი პროგრამების შემუშავება ჩვენი დროის მნიშვნელოვანი პრობლემების გადასაჭრელად.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაციის წყაროები, მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების თანამედროვე ტენდენცია, გლობალისტები, ანტიგლობალისტები

შესავალი

„გლობალიზაცია“ არის პროცესი რომლის განხორციელების შედეგად მსოფლიო გარდაიქმნება ერთიან სისტემად, რა დროსაც ხდება ეკონომიკური, კულტურული, პოლიტიკური და რეგიონალური სფეროების ინტეგრაცია. მეოცე საუკუნის 80–იანი წლების ბოლოს საფუძველი ჩაეყარა მსოფლიოს მრავალმხრივ სტრუქტურას, რომლის ბაზაზეც ჩამოყალიბდა მსოფლიოს გლობალური პროცესები. მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაცია ეკონომიკურმა და სოციალურ–ინსტიტუციონალურმა ობიექტურმა წანამდღვრებმა განაპირობა. მათ მიეკუთვნება: ტრანსნაციონალური კომპანიების როლის გაძლიერება; მსოფლიო ინფრასტრუქტურის განვითარება; მსოფლიო ბაზრების განვითარება; მსოფლიო ეკონომიკური ცენტრების შექმნა; მსოფლიო მმართველობის სტრუქტურის ჩამოყალიბება; ახალი ეკონომიკური აზროვნებისა და მასობრივი კულტურის წარმოშობა: გეოპოლიტიკური გარდაქმნები, რომელსაც მსოფლიო ეკონომიკის ახალი ცენტრების წარმოშობა უკავშირდება.

21-ე საუკუნის მესამე ათწლეულის დასაწყისში განვითარებულმა მსოფლიო მოვლენებმა, საფუძველი დაუდო ახალი რეალობის ჩამოყალიბებას. გამოიკვეთა მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების ახალი ტენდენცია, რომელმაც ახალი წინააღმდეგობები, საფრთხეები, პრობლემები და შესაძლებლობები წარმოშვა. (Gvelesiani, & Veshapidze, 2016; Papava, 2022a, 2022b; Veshapidze, & Karchava, 2022; Zoidze, & Veshapidze, 2022a; 2022b).

ძირითადი ნაწილი

გლობალიზაციის ბუნებისა და არსის გაგებას ეძღვნება მსოფლიო კულტურის, მსოფლიო მმართველობის, მსოფლიო სისტემათა, გლობალური კაპიტალიზმის, ქსელური საზოგადოების თეორიებში.

მსოფლიო კულტურის თეორია (world culture Theory), ისევე, როგორც ტერმინი „გლობალიზაცია“, ამერიკელი სოციოლოგის რ. რობერტსონის სახელს უკავშირდება. აღნიშნული თეორიის მიხედვით, გლობალიზაციის ბუნების კვლევისას პრიორიტეტი ენიჭება კულტურას. ძირითად საკითხად მიიჩნევა ის, თუ როგორ შეუძლია გადარჩენა გლობალური კულტურის ფორმირების პირობებში ინდივიდსა და ეროვნულ იდენტურობას (Nettl, & Robertson, 1968; Robertson, 1991, 1992; Shengelia, 2022).

მსოფლიო მმართველობის თეორიაში (world polity theory) გლობალიზაცია განიხილება როგორც საყოველთაო ფასეულობათა ზრდა და მათი ყველგან კანონიერი ძალით დამკვიდრება, რაც მსოფლიო მმართველობის აღმნიშვნელია. მრავალფეროვან კონფლიქტურ და დეცენტრალიზებულ მსოფლიოში გლობალიზაცია უზრუნველყოფს აზროვნებისა და მოქმედების საერთო მოდელს. საყოველთაო მმართველობის საფუძველს შეადგენს რაციონალური ფასეულობები (Boll, & Thomas, 1997; Meyer, 1980; Meyer, et al., 1997).

მსოფლიო სისტემათა თეორიას (world systems theory) საფუძველი ჩაეყარა 1970-იან წლებში ი. ვალერსტაინის შრომებით. აღნიშნული თეორია გლობალიზაციას განიხილავს როგორც კაპიტალიზმის გავრცელების პროცესს მთელ მსოფლიოში, რომელიც გრძელდებოდა რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში და დასრულდა XX ს.-ის ბოლოს. მისი მომხრეები თანამედროვე ეპოქის შინაარსს ხედავენ გლობალური მოწყობის არსებული სისტემიდან – მსოფლიო კაპიტალისტური ეკონომიკიდან – სხვა, გლობალურ სისტემაზე გადასვლაში, რომლის მახასიათებლები ჯერ კიდევ არაა განსაზღვრული (Wallerstein, 1974a, 1974b, 1989, 1995).

გლობალური კაპიტალიზმის თეორიის (global capitalism theory) მომხრეები გლობალიზაციას მიაკუთვნებენ არა მარტო გლობალური ტრანსნაციონალური კაპიტალის მფლობელ ეკონომიკურ ძალებს, არამედ საერთაშორისო ორგანიზაციებსაც, (მაგალითად, მსოფლიო ბანკი, სსფ), აგრეთვე, სახელმწიფო ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს, რომელიც სახელმწიფო კაპიტალს ემყარება. გლობალურ პოლიტიკურ ელიტას ისინი მიაკუთვნებენ გაეროს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, გლობალურ საქმიან ორგანიზაციებს, მსო–ს, პოლიტიკურ პარტიებს. აგრეთვე, ინტეგრაციულ დაჯგუფებებს (მაგალითად, ევროკავშირს), რომლებიც განიხილება როგორც ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი ტრანსეროვნული სახელმწიფოები (Ross, & Trachte, 1990; Sklair, 1995; Samesonf, & Miyoshi, 1998).

ქსელური საზოგადოების თეორიაში გლობალიზაცია ინფორმაციული საზოგადოების კონტექსტში შეისწავლება, „ტექნოლოგიური“ მიდგომის საფუძველზე, რასაც მ. კასტელსი ტექნოლოგიური პროგრესის კანონზომიერებით ხსნის. მას მიაჩნია, რომ კაპიტალისტურმა სისტემამ, თავისი უპირატესობების გამოყენებით „ინფორმაციული კაპიტალიზმის“ მოდელი შექმნა, რომელიც ქსელური

საზოგადოების თეორიაში განიხილება, როგორც „ახალი ეკონომიკა.“ მისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ნიშნები: არის ინფორმაციული, ანუ ცოდნაზე დაფუძნებული; გლობალურია, რადგან წარმოება, რომელიც დაფუძნებულია ახალ ტექნოლოგიებზე, გლობალურ ხასიათს ატარებს; ის არის ქსელური, რადგან გლობალური ქსელების წყალობით ფუნქციონირებს, რომელიც ურთიერთქმედებას უზრუნველყოფს.

ქსელური საზოგადოების თეორია გლობალურ ეკონომიკას განსაზღვრავს, როგორც სისტემას, რომელსაც შეუძლია იმუშაოს ერთიანი მთლიანის სახით, პლანეტარულ დონეზე. ეს სისტემა მოიცავს გლობალურ ფინანსურ და სასაქონლო ბაზრებს, საერთაშორისო საწარმოო სისტემების გაფართოებას, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების გაფართოებას. მისი ძირითადი სუბიექტი არის „ქსელური საწარმო“, რომელიც განსხვავდება ტრადიციული იერარქიული სტრუქტურებისგან. ქსელური საზოგადოების თეორიის მიხედვით, გლობალურ ინფორმაციულ ეკონომიკაში, მოქნილმა საერთაშორისო ქსელებმა, რომლებიც კომპანიებისა და მათი სტრუქტურული ქვედანაყოფების ურთიერთქმედებას უზრუნველყოფენ, გიგანტური ტრანსნაციონალური კორპორაციების მოძველებული ცენტრალიზებული სტრუქტურები უნდა შეავიწროვოს (Castells, 2010).

ცალკე აღებული თეორიები გლობალიზაციის გამოვლინების კონკრეტული ფორმებია. ყველა ზემოაღნიშნული მიდგომა გლობალიზაციის განსაზღვრულ მხარეს ასახავს და ამ გაგებით, ჭეშმარიტია და სასარგებლო. ყველა მათგანის გარეშე სინამდვილეს სწორად ვერ გავიგებთ, არ გვეცოდინება, რა განსაზღვრავს ეპოქის მაჯისცემას, როგორ უნდა ვიმოქმედოთ, რომ ქვეყნისთვის, თითოეული ადამიანისთვის სიკეთე და კეთილდღეობა მოგვქონდეს.

გლობალიზაციის პროცესების განვითარებამ 21-ე საუკუნეში, მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების ახალი ტენდენციის ჩამოყალიბება განაპირობა, რაც ახალ შესაძლებლობებსა და საფრთხეებს წარმოშობს.

გლობალიზაციის შესაძლებლობებისა და საფრთხეების გამოსავლენად, მნიშვნელოვანია მისი წყაროების ანალიზი. გლობალიზაციის წყაროებია: მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი; მსოფლიო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია; ტრანსნაციონალიზაცია; საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა; კულტურული ტრადიციების გაერთიანება.

მსოფლიო ეკონომიკასთან დამოკიდებულებაში გლობალიზაცია ვლინდება, როგორც: ფირმათა და ინდივიდთა მზარდი ჩართულობა საერთაშორისო ვაჭრობასა და ინვესტიციებში; კაპიტალის ნაკადთა ზრდა, სამუშაო ძალის მიგრაცია; მრავალეროვნული კორპორაციების გავლენის მასშტაბები; ტექნოლოგიათა სტანდარტიზაცია; ცვლილებათა და ახალ იდეათა სწრაფი გავრცელება (Gvelesiani, & Veshapidze, 2016a; Veshapidze, 2017; Veshapidze, & Zoidze, 2021; 2022a, 2022b; Veshapidze, et al., 2015, 2021, 2022).

გლობალიზაციის აღნიშნული გამოვლინებები იმის მაჩვენებელია, რომ საზოგადოებები და ქვეყნები სულ უფრო და უფრო ინტეგრირებული ხდება. გლობალიზაცია მოიცავს კაცობრიობის ცხოვრების ყველა სფეროს. ეკონომიკაში იგი პოვებს ასახვას შემდეგ პროცესებში: საერთაშორისო ვაჭრობა იზრდება წინმსწრები ტემპებით მმპ (MBII)-ის ზრდასთან შედარებით; მომდინარეობს კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობის მნიშვნელოვანი ზრდა, განსაკუთრებით პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების; შეინიშნება ეკონომიკური ბარიერების შესუსტება ქვეყნებსა და მათ სუვერენიტეტებს შორის საერთაშორისო შეთანხმებების ზრდასთან დაკავშირებით, რაც საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნას განაპირობებს; ხდება გლობალური ფინანსური სისტემის განვითარება; იზრდება მსოფლიო ეკონომიკის წილი, რომელიც იმყოფება მრავალეროვნული კორპორაციების

კონტროლქვეშ; იზრდება ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციების როლი, როგორებიცაა: მსო (BTO), მსოფლიო ბანკი, სსფ (MBF), საერთაშორისო გარიგებების განხორციელებაში; საერთაშორისო შრომის დანაწილების გაღრმავებამ წარმოების ფრაგმენტაციის ფორმით განაპირობა მრავალეროვნული საწარმოების მიერ ბიზნესის წარმოების ახალი მეთოდების გამოყენების ზრდა, ისეთების, როგორცაა, მაგალითად, აუტსორსინგი (გარეშე ნარდი).

ქვეყნის ეკონომიკაზე გლობალიზაციის ზეგავლენის საკითხები აისახება გლობალისტების და ანტიგლობალისტების შეხედულებებში.

გლობალისტები პოზიტიურ მხარეებზე საუბრისას ხაზს უსვამენ გლობალიზაციის როლს ინტეგრაციის გზით ერებსა და სახელმწიფოებს შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და სხვ. კავშირების გაღრმავებასა და განხორციელებაში. ეკონომიკური ასპექტით გლობალიზაციას, რაც გულისხმობს მსოფლიოს თავისუფალი ბაზრის შექმნას, უდავოდ მრავალი სიკეთის მოტანა შეუძლია თითოეული ქვეყნის ეკონომიკისათვის: ხელმისაწვდომს ხდიან კაპიტალს, ტექნოლოგიებს, უფრო იაფ იმპორტსა და გაცილებით ფართო საექსპორტო ბაზრებს; აადვილებს, აიაფებს და აჩქარებს საერთაშორისო ეკონომიკურ გარიგებათა განხორციელებას; კონკურენცია საშუალებას აძლევს ქვეყნებს ძალისხმევა მოახმარონ იმას, რაც მათ უკეთესად გამოსდით.

ანტიგლობალისტების აზრით, გლობალიზაცია ხელს უწყობს ეროვნული და სახელმწიფოებრივი თვითარსებობისა და თვითმყოფადობის შესუსტებასა და ნიველირება-გაერთსახოვნებას, რადგან: საერთაშორისო ორგანიზაციები აჭარბებენ თვიანთ უფლებამოსილებებს, ხელს უწყობენ კულტურათა არასასურველ აღრევას უნივერსალური ნორმების შექმნით; გლობალიზაცია შეიცავს გლობალური მონოპოლიზმის სტიქიური საბაზრო ურთიერთობების და აქედან გამომდინარე, არასამართლიანი კონკურენციის წარმოშობის საფრთხეს; საერთაშორისო ორგანიზაციების ხელშეწყობით ხდება ეკონომიკური პროცესების ეფექტიანი, გლობალური, ზეეროვნული რეგულირება.

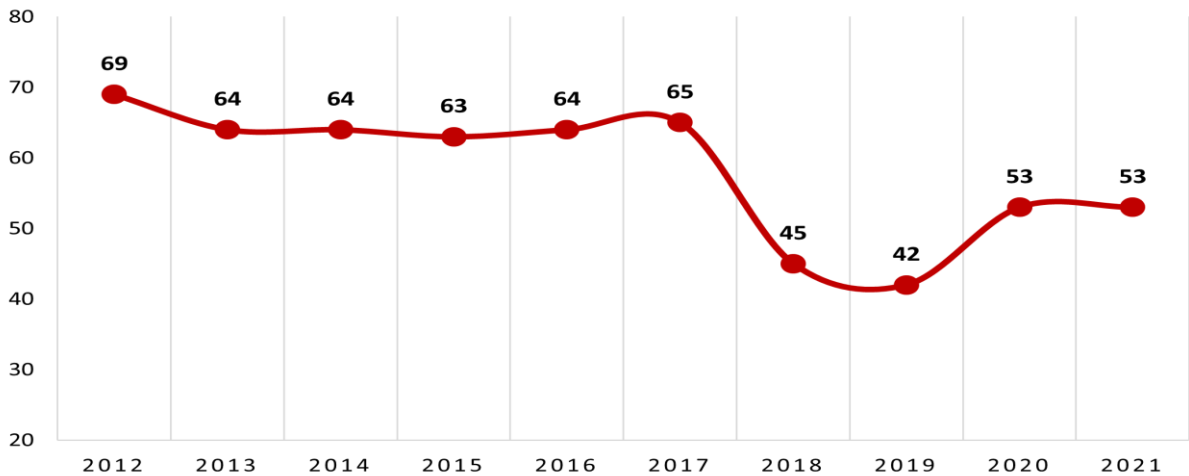
საქართველოს ეკონომიკაზე გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციის ზეგავლენის შესაფასებლად, ეკონომიკური გლობალიზაციის ინდექსი მნიშვნელოვანი წყაროა. ინდექსის თანახმად, საქართველო გლობალიზაციის დონით მსოფლიოში 53-ე ადგილზეა 71.4 ქულით, ცალკე აღებული ეკონომიკური გლობალიზაციით კი მას 22-ე ადგილი უჭირავს. გლობალიზაციის საერთო დონით 55-ე ადგილი იმით არის განპირობებული, რომ სოციალური გლობალიზაციით საქართველო 73-ე ადგილზეა, ხოლო პოლიტიკური გლობალიზაციით 125-ე ადგილზე. გასულ წელს საქართველოს გლობალიზაციის ქულა 0.2-ით მაღალი, 71.6 იყო. საქართველოს ეკონომიკური გლობალიზაციაში 100-დან 81.5 ქულა აქვს. ეკონომიკური გლობალიზაციის კომპონენტებში – საერთაშორისო ვაჭრობაში 84.3 ქულა აქვს, ხოლო ფინანსურ გლობალიზაციაში – 78.7. საქართველო მაღალ პოზიციას საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალური პოლიტიკა და უცხოური კაპიტალის თავისუფლად შემოსვლის შესაძლებლობა განაპირობებს.

პოლიტიკურ გლობალიზაციაში საქართველოს 100-დან 59.4 ქულა აქვს, შედარებით დაბალ ქულას მნიშვნელოვნად განაპირობებს ის ფაქტი, რომ საქართველოში ბევრი ქვეყნის საელჩო არ არის და პირიქით, საქართველოს საელჩოები ბევრ ქვეყანაში არ არის.

სოციალურ გლობალიზაციაში საქართველოს 100-დან 73.4 ქულა აქვს. საქართველოს მაღალი ქულები აქვს ტურიზმში, ემიგრანტების რაოდენობაში, ფულად გზავნილებში, მაგრამ დაბალი ქულები აქვს საერთაშორისო აეროპორტების რაოდენობაში, სამოქალაქო უფლებებში, ჰუმანურ

კაპიტალსა და პერსონალური მომსახურებით ვაჭრობაში. ნული ქულა აქვს „იკეას“ მაღაზიების არსებობაში, რადგან ეს ცნობილი შვედური ბრენდი საქართველოში ჯერ არ შემოსულა.

საქართველოს პოზიცია გლობალიზაციის ინდექსში, ადგილი

წყარო: ციურხის ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი, გლობალიზაციის ინდექსი

ქვეყნის გლობალიზაციის დონე გვიჩვენებს, რამდენად არის ქვეყანა ინტეგრირებული მსოფლიოში ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური კუთხით. გლობალიზაციის მაღალი დონე ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარების ხელშემწყობ ფაქტორად მიიჩნევა.

მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების თანამედროვე ტენდენციის მოქმედების შედეგად წარმოიშობა ახალი შესაძლებლობები: პირველი, ტერიტორიითა და მოსახლეობით მცირე ქვეყნისთვის გლობალურ, საერთაშორისო ბაზრებთან ინტეგრირება ძალიან მნიშვნელოვანია. ეს იძლევა საშუალებას, შენი ეკონომიკის საზღვრები ქვეყნის ფიზიკურ საზღვრებთან არ სრულდებოდეს, წარმოებული პროდუქციის მომხმარებელი მხოლოდ საკუთარი, მცირერიცხოვანი მოსახლეობა არ იყოს. მეორე, საერთაშორისო ვაჭრობა ქვეყანას აძლევს საშუალებას, გამოიყენოს ე.წ. შედარებითი უპირატესობა, ანუ სხვა ქვეყნიდან შემოიტანოს (იმპორტი) ის საქონელი და მომსახურება, რისი წარმოებაც ქვეყნის შიგნით უფრო ძვირია, ვიდრე საზღვარგარეთ, და პირიქით, სხვა ქვეყნებში გაიტანოს (ექსპორტი) ის საქონელი და მომსახურება, რომლის წარმოებაც თვითონ უფრო იაფი უჯდება, ვიდრე სხვა ქვეყნებს. საბოლოო ჯამში, ქვეყანა იგებს როგორც ექსპორტიდან, ასევე იმპორტიდან. მარტივად რომ ვთქვათ, ვყიდულობთ იაფად და ვყიდით ძვირად. ეს კი ზრდის მოსახლეობის დანაზოგებს, რაც ინვესტირებისა და ეკონომიკური განვითარების აუცილებელი პირობაა.

გლობალიზაციის თანამედროვე რეალობა ასევე წარმოშობს ახალ პრობლემებს, რაც განპირობებულია კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილებით, სამუშაო ძალის მიგრაციით, ლეგალური და არალეგალური მიგრაციული ნაკადების სწრაფი ზრდით, პოლიტიკურ დეზინტეგრაციით.

2015 წლის 25 სექტემბერს გაეროს 193 წევრი ქვეყანა შეთანხმდა მდგრადი განვითარების დღის წესრიგის დოკუმენტზე, სათაურით - „ჩვენი სამყაროს გარდაქმნა: 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისათვის“. ეს დღის წესრიგი მოიცავს 17 მიზანს და 169 ამოცანას. მდგრადი განვითარების მიზნები (SDG) და ამოცანები გლობალური ბუნების და უნივერსალური გამოყენებისაა არიან, რადგან ითვალისწინებენ განსხვავებულ ეროვნულ თვისებებს, შესაძლებლობებს და განვითარების დონეს და პატივს სცემენ ეროვნულ პოლიტიკას და პრიორიტეტებს. ისინი ერთმანეთისგან დამოუკიდებელი არ არიან - მათი განხორციელება ინტეგრირებულად უნდა მოხდეს. ახალი მიზნები ორიენტირებულია მდგრადი განვითარების სამ ურთიერთდაკავშირებულ ელემენტზე - ეკონომიკური ზრდა, სოციალური ინკლუზია და გარემოს დაცვა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი მიზნებია: ხელმისაწვდომი, საიმედო, სტაბილური და თანამედროვე ენერჯის საყოველთაო ხელმისაწვდომობა; სტაბილური, ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა, სრული და პროდუქტული დასაქმება და ღირსეული სამუშაო ყველასათვის; მდგრადი ინფრასტრუქტურის შექმნა, ინკლუზიური და განვითარებული ინდუსტრიალიზაციისა და ინოვაციების ხელშეწყობა; ქვეყნის შიგნით და ქვეყნებს შორის უთანასწორობის შემცირება.

დღევანდელ პირობებში, გლობალური ეკონომიკა ეროვნული უსაფრთხოების ახალ ეპოქაში შევიდა. COVID-19 პანდემიამ ცხადი გახადა დაუცველობა, რომელიც გამოწვეულია უკიდურესი დამოკიდებულებით მიწოდების გლობალურ ჯაჭვზე და გლობალურ ჯანმრთელობის რისკებთან ბრძოლის კოორდინაციის არარსებობაზე. მაგრამ რამაც ყველაზე მეტად გვაძინო ეს ახალ ეპოქა, ეს არის უკრაინის კრიზისი, მსოფლიო ეკონომიკის საბოტაჟი, სასურსათო ომი და ენერგეტიკული ომი. გარდა ადამიანური და ეკონომიკური დანაკარბებისა, უკრაინის ომმა მკვეთრად გააძლიერა უთანხმოება დასავლურ და აღმოსავლურ გეოპოლიტიკურ ბლოკებს შორის, რომელიც, შეიძლება ითქვას შემოკრებილია, შესაბამისად შეერთებული შტატების და ჩინეთის ირგვლივ (Papava, 2016, 2018, 2020a, 2020b, 2021).

თანამედროვე მსოფლიოში, ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება, დამოკიდებულია როგორც საშინაო, ასევე საგარეო ფაქტორებზე. ამიტომ, თანამედროვე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პირობებში, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები, საქართველოს მდგრადი განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. ის ხელს უწყობს სამეცნიერო და ტექნოლოგიური პროგრესის დაჩქარებას, ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციას, სამრეწველო გამოცდილების გაცვლას, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების და საქონლითა და სერვისებით მსოფლიო ვაჭრობის დაჩქარებულ განვითარებას.

მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების მთავარი მიზანია მსოფლიო თანამეგობრობის ერთობლივი ეკონომიკური პოტენციალის უპირატესობების მაქსიმალური გამოყენება. ამავდროულად, აუცილებელია გავაცნობიეროთ, რომ ქვეყნები ამ პროცესში სხვადასხვა როლს ასრულებენ და ნებისმიერი ქვეყნის ან მისი ცალკეული რეგიონის საერთაშორისო მნიშვნელობა ემყარება არსებულ ბუნებრივი რესურსებს, ეკონომიკური განვითარების დინამიკას, მის ადგილს საქონლისა და მომსახურების წარმოების მსოფლიო სისტემაში და ფინანსური რესურსების არსებობას, მის ხელმისაწვდომობას.

საქართველო, აქტიურადაა ჩართული მსოფლიო ეკონომიკურ თანამეგობრობაში, ზრდის საექსპორტო პოტენციალს, აფართოებს ეკონომიკურ თანამშრომლობას მსოფლიოს ქვეყნებთან. ქვეყანას გაცნობიერებული აქვს ურთიერთხელსაყრელი ურთიერთობების დამყარება რუსეთის ფედერაციასთან, ევროკავშირთან და ევროპიდ დანარჩენ ქვეყნებთან, აშშ-სთან, აზერბაიჯანთან,

სომხეთთან, თურქეთთან, ჩინეთთან, ყაზახეთის და შუა აზიის რესპუბლიკებთან, იაპონიასთან, აზიისა და ოკეანეთის სხვა ქვეყნებთან, აღმოსავლეთის რეგიონისა და აფრიკის ქვეყნებთან, ლათინური ამერიკის ქვეყნებთან, კანადასთან სრულიად მსოფლიო თანამეგობრობასთან, რომელიც არის საერთაშორისო ურთიერთობების რეგულირების მიზნით ურთიერთმოქმედი სუბიექტების ერთობლიობა.

დასკვნა

გლობალური მსოფლიოს ახალი მოვლენების სისტემური გააზრება აუცილებელია საქართველოს მსოფლიო ეკონომიკურ თანამეგობრობაში ინტეგრაციისთვის. ამიტომ მნიშვნელოვანია პერმანენტულად გამოვარკვიოთ თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკური სივრცის გლობალური პროცესების თანმდევი ტენდენციები და მათი გავლენა ჩვენს ქვეყანაზე. მნიშვნელოვანია შეფასდეს, საით მიემართება საქართველოს სუვერენული სახელმწიფოს სამომავლო განვითარება, რა გზებით შეიძლება ჩვენი მოქალაქეების უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფა, რა არის მისი პრიორიტეტები, როგორია ქვეყნის განვითარების საგარეო ორიენტირები.

მსოფლიო ეკონომიკის დინამიური განვითარების შედეგად, ახალ ათასწლეულში გლობალიზაციის ხასიათი შეიცვალა. მასზე გადამწყვეტი ზეგავლენა იქონია COVID-19 პანდემიის გლობალურმა გავრცელებამ და რუსეთის აგრესიამ უკრაინაში, რასაც ეკონომიკური აგენტების უმეტესობის ქცევაში მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში ცვლილებები მოსდევს. შედეგად, ახალი რეალობა ერთ-ერთ მთავარ ტენდენციად უნდა ჩაითვალოს, რომელიც მსოფლიო ეკონომიკის ამჟამინდელ განვითარებას განსაზღვრავს. გამოიკვეთა მრავალპოლარული მსოფლიო წესრიგის განმტკიცების ტენდენცია. გაჩნდა ახალი ტენდენციები საქოვლის, მომსახურების, კაპიტალის და სამუშაო ძალის საერთაშორისო მოძრაობაში, ინტელექტუალური საკუთრების საერთაშორისო ბაზარზე, მიწოდების გლობალური ჯაჭვებში, დიგიტალიზაციის ზეგავლენის ზრდაში (Bedianashvili, 2021, 2023; Bedianashvili et al., 2021; Shengelia, et al., 2021; Silagadze, et al., 2022).

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების დონე, მნიშვნელოვნად დამოკიდებული ხდება არა მსოფლიოს ერთ მთავარ პოლუსზე, არამედ მსოფლიოს ყველა დიდ და პატარა სახელმწიფოებთან, მთლიანად მსოფლიო თანამეგობრობასთან, ეკონომიკურ გაერთიანებებთან ურთიერთკავშირის ხარისხზე.

საქართველომ ბოლო წლებში მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია ეკონომიკის, სოციალური, საგარეო-პოლიტიკური, დემოკრატიის მშენებლობისა და სხვა მიმართულებებით. ამასთანავე, კორონავირუსის პანდემიამ და უკრაინის წინააღმდეგ რუსეთის სამხედრო აგრესიამ მსოფლიო და საქართველო ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა, რაც გლობალური კრიზისით არის განპირობებული. ამ მოვლენებმა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროზე უარყოფითად იმოქმედა. ახალი რეალობა პრობლემებთან ერთად, ახალ შესაძლებლობებს ქმნის. ტექნოლოგიების განვითარებისა და გლობალური კონკურენციის ახალ პირობებში საკუთარი პოტენციალის მაქსიმალური გამოყენებით შესაძლებელია ქვეყნის წინაშე წარმოშობილი გამოწვევების წარმატებით დაძლევა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Bedianashvili, G. (2021). Macroeconomic and Cultural Determinants of the COVID-19 Pandemic Crisis. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, 15(2):191-197.
- Bedianashvili G. (2023). Macrosystemic Challenges of Uncertainty under the Conditions of Confrontational Globalization. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*. 17(2), 174-179.
- Bedianashvili, G., Bichia, Q., & Natsvlshvili, E. (2021). Development of Entrepreneurial Activity, Labor Market and Modern Challenges of Higher Education. *Globalization and Business*. 12, 21-31. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.002>.
- Boli, J., & Thomas, G. M. (1997). World culture in the world polity: A century of international non-governmental organization. *American sociological review*, vol. 62. No. 2. Pp. 171-190.
- Bowers, C. A. (1999). The Cultures of Globalization, Frederic Jameson and Masao Miyoshi, editors, Durham, NC: Duke University Press, 1998. Reviewed by CA Bowers. *Journal of Political Ecology*, 6(1), 165-168.
- Castells, M., & Cardoso, G. (1996). The network society. *Blackwell*. Oxford.
- Gvelesiani, M., & Veshapidze, S. (2016a). European Values: What Can We Implement from Them and How Can We Implement Them in Georgia. *Globalization & Business*. (1). 40-46. (In Georgian).
- Gvelesiani, M., & Veshapidze, S. (2016b). Values: Limits and Contradictions. *Globalization & Business*, (1). 35-39. (In Georgian).
- Mekvabishvili, E. (2009). Globalization of the economy: directions, challenges, prospects. *Innovation*. Tbilisi. (In Georgian).
- Meyer, J. W., Boli, J., Thomas, G. M., & Ramirez, F. O. (1997). World society and the nation-state. *American Journal of sociology*, 103(1), 144-181.
- Nettl, J. P., & Robertson, R. (1968). International systems and the modernization of societies: The formation of national goals and attitudes. *Basic Books*. New York, Pp. 216.
- Otinashvili, R., Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2021). IMPACT OF ECONOMIC CRIME ON THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE STATE. *Three Seas Economic Journal* 4 (1), 10-17.
- Papava, V. (2016). Georgia's Choice: The European Union or the Eurasian Economic Union. GFSIS, Expert Opinion, 57, <https://gfsis.org.ge/files/library/opinion-papers/57-expert-opinion-eng.pdf>
- Papava, V. (2018). The Economics in Crisis and the Main Directions for Transformation of Economic Science. *Transformations*, 3-4(98-99), 90-108.
- Papava, V. (2020a). Georgia's European Way During the Period of Pandemic Deglobalization. *Rondeli Blog*, August 6, <https://gfsis.org.ge/blog/view/1091>.

Papava, V. (2020b). *Becoming European: Challenges for Georgia in the Twenty-First Century*. *iUniverse*. Bloomington.

Papava, V. (2021). On Pseudo De-Globalization, Silk Road Of Global Value Chains And Role Of Georgia – OpEd. <https://www.eurasiareview.com/18102021-on-pseudo-de-globalization-silk-road-of-global-value-chains-and-role-of-georgia-oped/>.

Papava, V. (2022a). Pandemic, War and Economic Sanctions: From Turbulent to Confrontational Globalization. *Eurasia Review*, May 23, <https://www.eurasiareview.com/23052022-pandemic-war-and-economic-sanctions-from-turbulent-to-confrontational-globalization-oped/>.

Papava, V. (2022b). On Sanctionomics. *Eurasia Review*, March 14. Available at: <https://www.eurasiareview.com/14032022-on-sanctionomics-oped/>.

Robertson, R. (1991). *The globalization paradigm: Thinking globally. Religion and social order*. *JAI Press*. Greenwich.

Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. *Sage*. London.

Ross, R. J., & Trachte, K. C. (1990). *Global capitalism: The new leviathan*. *SUNY Press*. New York.

Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. *World Economic Forum*. Switzerland.

Shengelia, T. (2022). INFLUENCE OF MULTICULTURAL FACTORS ON INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY. *Sciences of Europe*, (107), 15-19.

Shengelia, T., & Berishvili, K. (2020). METHODOLOGY OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP RESEARCH AND ITS INFLUENCE ON COUNTRIES WITH SMALL ECONOMY. *International Journal of Social and Humanities Sciences*, 4(3), 181-190.

Shengelia, T., Berishvili, K., & Jganjgava, K. (2021). Anti-crisis strategy caused by uncertainty of the small businesses under the COVID-19 pandemic. *Sciences of Europe*, (81-2), 3-6.

Silagadze, A., Atanelishvili, T., & Silagadze, N. (2022). Covid Depression and Search for a New Paradigm. *Bull. Georg. Natl. Acad. Sci*, 16(1).

Stiglitz, J. E. (2017). *Globalization and its discontents revisited: Anti-globalization in the era of Trump*. *WW Norton & Company*. New York. Pp. 472.

Veshapidze, S., (2017). THE TRADITIONS ORIENTATED ON EUROPEAN VALUES IN GEORGIA. *Sciences of Europe*. VOL 4, No 13 (13).

Veshapidze, S. (2022). Iliia Chavchavadze on the Methodological Aspects of Economic Processes Research and Modernity. Conference: VII International Scientific Conference. At: Tbilisi, Georgia.

Veshapidze, S., & Karchava, L. (2022). Contradictions of Globalization under the COVID-19 Pandemic. *Bull. Georg. Natl. Acad. Sci*, 16(4).

Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2021). Institutional Evolution of Higher Education in Georgia. *The New Economist*, 16(2), 1–1. DOI: <https://doi.org/10.36962/NEC6102202133>.

Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2022a). On State Intervention in the Economy through the Budget in Georgia. *WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS. - International Scientific Collection - Vol. 5*. Kyiv – CUL. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5807500>.

Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2022b). Value Choices of the Community in the Context of the COVID-19 Pandemic. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6373197>.

Veshapidze, S., Babuadze, N., & Beridze, T. (2015). EUROPEAN VALUES AND CHOICE OF GEORGIA (HUMAN DIGNITY, LAWFUL SOVEREIGNTY, DEMOCRACY AND WELLBEING). *ACTUAL PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES.(10-11 July, 2015)*. PUBLISHING HOUSE OF PAATA GUGUSHVILI INSTITUTE OF ECONOMICS OF IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY. *Tbilisi*, 79-83.

Veshapidze, S., Zubiashvili, T., & Chiabrishvili, K. (2021). Globalization and New Opportunities for Georgia. *Globalization and Business*. 12, 32-36. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.003>. Veshapidze S., Otinashvili R., Gvarutsidze A.,

Wallerstein, I. (1974). The rise and future demise of the world capitalist system: Concepts for comparative analysis. *Comparative studies in society and history*, 16(4), 387-415.

Wallerstein, I. (2011). The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century (Vol. 1). *Univ of California Press*. Berkeley, Los Angeles, London.

Wallerstein, I. (2011). The modern world-system III: The second era of great expansion of the capitalist world-economy, 1730s–1840s (Vol. 3). *Univ of California Press*. Berkeley, Los Angeles, London.

Zoidze, G., & Veshapidze, S. (2022a). The Modern Economy and Values. *Cambridge Scholars Publishing*. P. 125;

Zoidze, G., & Veshapidze, S. (2022b). Transformation of Economic Policy Priorities Under Covid-19. *Three Seas Economic Journal*, 3(2), 35-43.

New developments in the global world: challenges and opportunities for Georgia

Shota Veshapidze

*Doctor of economic sciences, Associate Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
shota.veshapidze@tsu.ge*

Summary

The main purpose of this article is to analyze the features of the current reality of globalization, to identify the created opportunities and threats, and to reveal the ways to overcome it. The object of research is the current economic and political processes in the world, as well as, especially, geopolitical issues and the Ukrainian crisis. The work is based on the analysis of various fundamental literature, synthesis, specific statistical data, components of globalization index. The work draws conclusions using the cause-and-effect relationship of facts. Based on the trend of strengthening the multipolar world order, important conclusions and recommendations are presented about the possibilities and threats caused by the modern new reality of globalization, and taking advantage of it. The new, modern trend of strengthening the multipolar world order not only brings visible positive results, also creates acute problems of protecting national priorities within the framework of international cooperation. Ensuring the country's security is significantly influenced by the growth of interdependence between the subjects of international relations, new events in the global world, the increased openness of the economy of the world's most countries, the development of joint programs to solve contemporary, important problems.

Keywords: sources of globalization, modern tendency of strengthen the multipolar world order, globalists, anti-globalists.